

מערכת המשפט הפלילי / פרופ' בועז סנג'ור תפוחים רקובים אחדים או שיטה של פשעי שוטרים?

פס"ד של שופטי המחוזי מתאר פרקטיקה תמוהה של חוקרי משטרה: "תשאול ללא תיעוד". השופטים קובעים כי מדובר בתופעה חוזרת

אלשיך. חומר למחשבה צילום: פלאש 90

"התשאול הנעלם" הוא חקירה שאינה מתועדת, ולפיכך אין בית המשפט יכול לעמוד על טיבה ועל מה שהתרחש במהלכה: האם הופעלו לחצים פסוליים? איומים? פיתויים אסורים? בית המשפט שואל בנימוס, וההיגיון משיב בחיוב

שבהם נתקלו בזמן האחרון. זאת, לרבות מקרה של "חקירה בלתי מתועדת שנעשתה כלפי עדה בדרך אכזרית ומשפילה במיוחד", ולרבות מקרה שבו החוקרים תועדו בטעות - על-ידי מדוברת שהוכנסה לתא של הנחקרת עם מכשיר הקלטה - כשהם מאיימים על הנחקרת שיפצו ברכים וכן לבני משפחתה תמונות אינטימיות שלה עם המאהב שלה - שאפילו אינן קיימות במציאות. אכן, למקרא חמש דוגמאות שנתן בית המשפט, של חקירות רצח וניסיון לרצח שנדונו בפני אותו הרכב בשנים האחרונות, ושבהן היו מעורבים צוותי חקירה שונים, "ברור כי לפנינו שיטת חקירה פסולה ולא כשל חד-פעמי". מכיוון שאני פסימי באשר להפקת לקחים במשטרה ובפרקליטות, אני מציע שכל השופטים ילמדו היטב את פסק-הדין, כדי שלהבא ידעו לנהוג בעדיניות החוקרים מנהג "כבדהו וחשדהו". ללא הכרה בקיומה של הבעיה, לא נצליח למנוע הרשעות של חפים מפשע. די לנו בהדגשת קיומם של פירות בריאים. הגיעה העת לטפל בפירות הרקובים. ●

מתארים הונאה של חוקרי משטרה, שאותה הם מכנים "התשאול הנעלם": החקירה הרשמית והמתועדת של מי שלאחר מכן מכונה "המתלונן" מופסקת, ושוטר יורד איתו לרחוב שמתחת למשרדי הצ"ח (צוות חקירה מיוחד לפשעים חמורים) כדי "לדובב" אותו ולומר את המשטרה רוצה לשמוע: דברים המפלילים את הנאשם. "התשאול הנעלם" הוא חקירה שאינה מתועדת, ולפיכך אין בית המשפט יכול לעמוד על טיבה ועל מה שהתרחש במהלכה: האם הופעלו לחצים פסוליים? איומים? פיתויים אסורים? בית המשפט שואל בנימוס, וההיגיון שלי משיב בחיוב. הרי אם לא הופעלו אמצעים אסורים, מדוע הסכים הנחקר לומר דברים מפלילים דווקא בחלק הלא מתועד של החקירה? לא בכדי מכנה בית המשפט חקירה כזו "חקירת מחשכים".

"לא כשל חד-פעמי"

המיוחד בפסק-הדין הזה הוא ששלושת השופטים - פינקלשטיין, ברודי ואמיר - אינם מסתפקים בזיכוי (נדיר במשפטנו) תוך הצגה מוטעית של פשעי השוטרים, כ"פרי רקוב בסל מלא פירות בריאים", אלא קובעים שמדובר בתופעה חוזרת ונשנית, ואף מפרטים חמישה מקרים נוספים

מאמר זה אצביע על שתי גישות שונות לחלוטין של שופטי בית המשפט העליון כלפי פשעים של חוקרי משטרה, הצפויות להוליד גם להרשעה של חפים מפשע.

את הגישה הראויה הציג בזמנה שופט בית המשפט העליון המנוח חיים כהן, שכתב (בפסק-הדין בפרשת אביר מדיג'ם): "אודה כי למקרא ולמשמע הערעור הנוכחי התחלתי לראשונה לפקפק במקצת, שמה הגיע הזמן, והמלחמה בפשעי הפושעים צריכה להידחות מפני המלחמה בפשעי שוטרים. שאלתי את עצמי אם על-ידי השימוש השיפוטי אשר אנו השופטים עושים בראיות - ולו גם כשרות מבחינת דיני הראיות - שהושגו על-ידי חוקרים פושעים, אין אנו עושים עצמנו שותפים לאחר המעשה לפשעיהם".

ומוסיף כהן: "סוף-סוף אין החקירה המשטרית כולה אלא הליך הכנה למשפט, ויש בפשעי החקירה כדי להטיל צל כבד על הליכי המשפט הבאים בעקבותיה. אילו ראיתי שהועלנו בתקנתנו, ולו רק במקצת מן המקצת, והחוקרים הפושעים באו על עונשם הראוי להם, ומקרי ההתעללות בעצורים הולכים ומתמעטים - כי אז החרשתי; אבל הרושם העגום הוא, שהמקרים הולכים ורבים, וחומרתם הולכת ומצטפת".

מול גישה ראויה זו, בחר השופט אהרן ברק (בפסק-הדין בפרשת טובול) להציג גישה המגמדת את פשעי השוטרים: "מספר קטן של פירות רקובים בסל מלא פירות בריאים". ראשית, אם נמשיך במשל, דווקא ידוע שפירות רקובים שאינם מורחקים מדביקים בריקבונם גם פירות בריאים. שנית, זוהי גישה לא ראויה. היא איננה כופה על המערכת הפקת לקחים בטיחותיים שמטרתם לצמצם את הסיכון. לצערי, כפי הנראה נוכח השפעתו העצומה של השופט ברק על המשפט הישראלי, במשך עשורים רבים שלטה גישתו בפסיקה. עם זאת, לאחרונה נתן בית המשפט המחוזי-מרכז פסק-דין מאלף, שיש ללמדו בהשתלמויות לשופטים. אולי הוא יהווה סנונית המבשרת על שינוי הגישה. השופטים

הנתבע. במקום זאת, נטען, היא שמה את כל כובד המשקל רק על האינטרס של התובע.

"פרשנות מרחיבה"

עוד נטען בבקשת רשות הערעור, כי פרשנותו "המרחיבה והגמישה" של כובד להוראות חוק ההתיישנות, גם אינה עולה בקנה אחד עם החוק, "שקבע תקופת התיישנות קשיחה ונוקשה - 7 שנים בדיוק". בנסיבות אלו, טוען ברק, החלטת המחוזי שגויה ומוטעית, הן מבחינה משפטית, והן מבחינה כלכלית, ויש לבטל אותה. אשר לעצירת מירון ההתיישנות, טוען ברק כי "בקשה למתן הוראות", היא במהותה בקשה מקדימה, שבמסגרתה מבקש המנהל המיוחד את רשותו של ביהמ"ש לפתוח בהליכים משפטיים נגד צדדים שלישיים. במסגרת הליך זה, נטען, בימ"ש של פירוק אינו מוסמך לדון בסכסוך לגופו. "על כן, לא יעלה על הדעת לומר שהמועד שבו הוגשה ע"י המנהל המיוחד בקשת רשות להגיש תביעה, ייחשב באופן רטוראקטיבי כמועד הגשת התביעה עצמה", נטען.

עוד תוקף ברק את החלטת כובד בנוגע לתחילת מירון ההתיישנות: "לא יכול להיות חולק כי המועד הרלוונטי לעניין זה - הוא יום 'הולדת העילה' - היינו מועד ההחלטה על חלוקת הדיבידנדים (יום ההכרזה) ולא מועד החלוקה בפועל". יצוין כי בגין חלוקת הדיבידנד השלישית בלבד הוגשה גם בקשה לאישור תביעה נגזרת אחרת. על-ידי מחזיק אג"ח של החברה, שיוצג על-ידי עו"ד שחר בן מאיר ויצחק אבירם. אולם, עם מינויו של עו"ד נאור כמנהל מיוחד, היא נמחקה, וכשנתיים לאחר מכן, הגיש המנהל המיוחד, את התביעה בנוגע לחלוקת הדיבידנדים האסורה, כשהוא מצייין כי היא מנוהלת במשותף על-ידי ועל-ידי עורכי-הדין בן מאיר ואבירם. ●

השתלשלות העניינים
אפריל-מאי 2010
חברת סקוילקס (סאני), בבעלות אילן בן דב, מחלקת דיבידנדים בסך של כ= 65 מיליון שקל, וכ= 85 מיליון שקל
מארס 2011
חברת סקוילקס (סאני) מחלקת דיבידנדים בסך כ-100 מיליון שקל
אפריל 2015
סאני קורסת וממונה לה בעל תפקיד, עו"ד אופיר נאור
יוני-יולי 2017
עו"ד נאור מגיש תביעה בסך 250 מיליון שקל, נגד בן דב ונושאי-משרה לשעבר בחברה, שבה נטען כי חלוקות הדיבידנד - אסורות; הנתבעים טוענים להתיישנות, ומבקשים לסלק את התביעות על הסף
פברואר 2018
השופט חאלד כבוב בביהמ"ש המחוזי דוחה את טענות ההתיישנות ואת בקשות סילוק התביעה על הסף
אפריל 2018
אילן בן דב מגיש בקשת רשות ערעור לביהמ"ש העליון על החלטת השופט כבוב

בו הוגשה התביעה לבית המשפט האזרחי הן בתביעה, נכתב בבקשת רשות הערעור. לטענת ברק, "בכל הכבוד הראוי, קביעתו של המחוזי - על שני ראשיה - פוגעת בצורה אנושה בזכויותיהם המהותיות והדינאמיות של הנתבעים, כמו גם בזכויותיהם של נתבעים פוטנציאליים אחרים". זאת, נטען, בין היתר, כיוון שהחלטת המחוזי יצרה נקודת איזון חדשה ולא ראויה, שאינה מתחשבת כראוי באינטרסים הלגיטימיים של הנתבע שעומדים בבסיס טענת ההתיישנות (הקושי הראייתי בשמירת ראיות, המצג שנוצר באפס המעשה של התובע, כאילו הוא זנח את תביעתו והסתמכות על מצג זה מצד

ידעתם "מעולם לא הוגשה, ובפרט לא על-ידי בעל תפקיד במינוי בית משפט (המנהל המיוחד - א' ל"ו), תביעה שעניינה בחלוקת דיבידנד, באיחור כה בולט, תוך העלאה מן האוב של טענות נושנות שאבד עליהן הכלח". לטענתם, המחוזי "כיווץ" את תקופת ההתיישנות משני צדדיה - הן מבחינת המועד בו מתחיל מירון ההתיישנות והן מבחינת המועד בו מפסיק מירון ההתיישנות. "הוא קבע כאמור, כי מירון ההתיישנות מתחיל במועד החלוקה בפועל (ולא במועד ההחלטה); וכי הוא נפסק במועד בו הגיש בעל התפקיד את הבקשה למתן הוראות לבית המשפט של פירוק (ולא במועד

גם ב"א.די.בי:

החלוקות האסורות של דנקר

לאחר קריסת אי.די.בי, בטענה לחלוקות דיבידנד אסורות בהיקף של כ-1.8 מיליארד שקל, כשהיה ברור כי החברה לא תוכל לעמוד בפירעון חובות עתידיים. אל ההליכים הללו נקלעה גם ענבל ציון, מזכירת אי.די.בי-פיתוח ו-אי.די.בי-אחזקות, ששימשה גם כסמנכ"לית אי.די.בי-פיתוח בשנים 2008-2010. ציון העידה בפני הנאמנים להסדר החוב ב"א.די.בי על התרבות התאגידית הלוקיה בחברה, ואף הייתה אמורה להתייצב לעדות במשפט על אותם הדברים שאמרה. אולם ערב עדותה שמה קץ לחייה. יום למחרת התקיים יום הדיונים הראשון בתביעה לגופה, והוא נפתח בבשורה הטרגית. במהלך אותו לילה שלאחר הדיון הגיעו הצדדים להסדר הפשרה שסגר את התיק. ●

פרשת החלוקות האסורות לכאורה של אילן בן דב מהדהדת בימים אלה במערכת המשפט על רקע סיומה של פרשת חלוקת דיבידנדים אסורה אחרת - זו של איש העסקים נוחי דנקר ב"א.די.בי, שהגיעה לנקודת קיצוץ בראשית השנה, עם התאבדותה של אחת העדות שהיו אמורות להעיד במשפט. בחודש שעבר אישר המחוזי בת"א את הסדר הפשרה שאילו הגיעו יו"ר קונצרן אי.די.בי לשעבר, דנקר, ושותר דירקטורים לשעבר בחברה, עם הנאמנים על הסדר החוב שלה, שלפיו ישלמו דנקר והדירקטורים לנאמנים סך של 175 מיליון שקל על-מנת להביא לסיום התביעה שהגישו נגדם הנאמנים בפרשת "חלוקת הדיבידנדים האסורה". תביעת העתק, בסך 650 מיליון שקל, הוגשה כמה שנים